

СТАНОВИЩЕ

От **доц. д-р Надежда Илиева**, секция „Икономическа и социална география“, департамент „География“, Национален институт по геофизика, геодезия и география при БАН (член на научното жури).

Тема на дисертационния труд: **„Модели за пространствено развитие в България – концептуална същност и проблеми (на примера на вторични областни центрове)“**, представен за присъждане на образователна и научна степен **„Доктор“**

Научна област – 4. Природни науки, математика и информатика

Научно направление – 4.4. Науки за Земята (Икономическа и социална география – регионално развитие)

Докторант: Миглена Иванова Клисарова, редовен докторант към катедра „Регионална и политическа география“, Геолого-географски факултет, СУ „Св. Климент Охридски“.

Научен ръководител: проф. д-р Марин Русев

Нормативна уредба: Настоящото становище е разработено в съответствие с изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България – ЗРАСРБ, Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилник за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“.

Представеният дисертационен труд е с обем 217 стандартни страници, включително списък с използвана литература и приложения. Списъкът с литературата включва 74 източника на кирилица, 101 – на латиница, 16 нормативни документа и 16 интернет адреса. Текстът съдържа 18 таблици и 50 фигури. След основния текст са включени 14 приложения. В структурно отношение дисертацията е обособена в увод, четири глави, заключение, списък с използваната литература и приложения.

УВОДЪТ е с обем шест страници. В него е формулирана актуалността на темата, обекта, предмета, целта на изследването. Формулирани са четири групи задачи за изпълнение, които следват структурата на изложението. В своята същност първите три задачи представляват преглед на литературата, а същностната част на изследването е формулирана в четвъртата задача. Представена е работна дефиниция за вторичен областен център.

ПЪРВА ГЛАВА „Организация на пространството : същност, модели и закономерности“ е с обем 31 страници. В нея е изяснена значението на географската наука в областта на организацията на пространството, представени са различните разбирания за

пространството през призмата на отделни автори и географски школи въз основа на прегледа на научната литература; изяснена е същността и основните характеристики на моделите, създавани и използвани за нуждите на пространствените изследвания; функцията, видовете и препятствията при съставянето на моделите. Разгледана е категорията организация на пространството през призмата на триадата „теория-емпирика-политика“. Направен е преглед на изследванията свързани със изясняване на взаимовръзката между ранг-размер на населените места, факторите, които оказват влияние върху размера на градовете и взаимодействието между тях. В първа глава от дисертационния труд липсва описание и обосновка на използваните методи и на информационната обезпеченост на изследването. Отделни математико-статистически методи използвани в изследването са представени в останалите глави, като например на страница 110, 111, 112, 116, 122, 123, 135, 136 и т.н.

ВТОРА ГЛАВА „Пространствено развитие и формиране на селищната мрежа в България“ е с обем 25 страници. В т.2.1. е разгледан процеса на възникване и развитие на селищната мрежа в България през отделните периоди. Изведени са водещите фактори, които оказват влияние върху конфигурацията на селищната мрежа в страната. Направеният анализ се основава на голям набор литературни източници. На много места текстът има енциклопедичен характер и стои „откъснато“ от темата на дисертационния труд. В т.2.2. е разгледана селищната мрежа и пространственото ѝ развитие въз основа на действащата нормативна уредба. В тази точка на практика е преразказана нормативната уредба. Липсва критичен анализ и мнението на автора. В тази връзка е въпросът ми какви са основните недостатъци в действащата нормативна уредба в областта на административно-териториалното устройство, регионалното и пространственото развитие? На фиг. 3 и фиг. 5 на която са представени основните документи в областта на административно-териториално устройство (АТУ), пространственото и регионалното развитие не е посочен инструмента за пространствено планиране на ниво община, а именно Общите устройствени планове (ОУП). Първоначално е прието да се разработват Концепции за пространствено развитие на общините в Закона за регионалното развитие (същите са

разработени за няколко общини в страната). По-късно Концепциите за пространствено развитие на общините са отменени, а изпълняваните от тях функции са прехвърлени на ОУП. Същността, процеса на разработване и приемането на ОУП е залегнал в Закона за устройство на територията. Последният не е включен в списъка с литературата. Не са разгледани и Методическите указания за изготвяне на регионалните схеми за пространствено развитие. Не е представена актуална информация за това до каква степен тези документи са разработени. Фиг. 5. „Връзки между документите за планиране на пространственото и регионалното развитие в страната“ на страница 67 в схематичен вид са представена йерархичната съподчиненост на документите без да е посочена връзката между документите за пространствено развитие, от една страна и документите за стратегическо планиране на регионалното развитие, от друга. Посочете основните концептуални разлики и взаимовръзки между документите за пространствено и регионално развитие?

ТРЕТА ГЛАВА „Класификация, йерархия и място на градските центрове в моделите за пространствено развитие на България“ е с обем 36 страници. Разгледани са различни класификации на селищата в България и е направен анализ на съответствието между категоризациите на селищата за целите на АТУ, пространственото и регионалното развитие. Проследено е мястото на градските центрове в разработените модели за пространствено развитие на страната.

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА „Значение на вторичните областни центрове за пространственото развитие на България“ представлява същинската част на дисертационния труд и е с обем 67 страници. Проследена е динамиката в броя на населението и тенденции в промените на основните демографски показатели в областните градове; анализирана е гравитационната сила на влияние на гр. София спрямо останалите областни центрове в страната, притеглянето на областните центрове в страната спрямо гр. София на база пазарен потенциал; зависимостта между разстоянието и необходимото време за пътуване. Анализът може да бъде допълнен с изчисляване на горепосочените коефициенти не само

спрямо гр. София, а и спрямо градовете центрове от второ йерархично ниво определени, като такива в Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г. и тяхното влияние върху градовете от трето йерархично ниво. Резултатите биха подпомогнали определянето на степента на влияние на гр. София спрямо останалите шест центрове от второ йерархично ниво в пространствената структура на страната. В същата глава от дисертационния труд е извършено ранжиране на областните центрове в страната на базата на изпълняваните функции в зависимост от вида и значението на предоставяните услуги. Изследвана е взаимовръзката между броя на функционалните единици и този на населението в областните центрове, както и потенциала им спрямо гр. София в зависимост от изпълняваните функции. Разгледани са три типични пространствени модела, които характеризират пространственото развитие на страната. Трите модела (гр. Сливен и гр. Нова Загора; гр. Пловдив и гр. Асеновград; гр. София и градовете Благоевград, Перник и Кюстендил) са идентифицирани въз основа на особеностите в динамиката на населението на областните и вторичните областни центрове. За всеки един от тях е направена обща характеристика на територията и анализ на особеностите в динамиката на населението. Разгледани са гравитационните сили в пространството на областта за първия и втория модел, както и тези в пространството на Югозападния район от ниво 2 и наличните функции в изследваните градски центрове. Не са посочени градовете, които играят ролята на вторичен областен център в страната, с изключение на разгледаните три примера. Кой са останалите вторични областни центрове в страната и с кои характеристики от трите представени модела се припокриват? Как според Вас ще се развият вторичните областни центрове в бъдеще, имайки предвид различните сценарии за пространствено развитие заложи в Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г.?

ЗАКЛЮЧЕНИЕТО е с обем 5 страници и в него са отразени основните резултати от изследването в научно-познавателно и практическо направление; изведени са основните проблеми и са посочени някои възможности за тяхното разрешаване.

Дисертационният труд показва, че докторант Миглена Иванова Клисарова притежава задълбочени теоретични знания по научната специалност „Икономическа и социална география – регионално развитие“ и способности за самостоятелни научни изследвания. Представеният труд на докторант Миглена Иванова Клисарова е актуален, дисертабилен и в завършен вид. От направения анализ и получените резултати в дисертационния труд е видно, че формулираната цел е успешно изпълнена. Смятам, че дисертационният труд притежава необходимите качества и са постигнати значителни научни резултати. На това основание предлагам на уважаемото научно жури да присъди на Миглена Иванова Клисарова научно-образователната степен „Доктор“.

Гр. София

.....

10.05.2018 г.

доц.д-р Надежда Илиева